

SUZUKO TAMURA GOGOAN

2015eko abuztuaren 3an joan zitzaigun Suzuko Ainhoa Tamura. 81 urte zituen. Aspalditik ezagutzen genuenoi bere heriotzaren berria goizegi heldu zela iruditu zitzaigun, nabaria baitzen haren barnetik agertzen zen bizitasunaren distira, aurpegi irribarretsuekin batera. Tamura andrea ez zen inoiz ere bolizko dorrean ezkututzen, eta beti egoten zen prest nornahirekin solas egiteko, inor baztertu gabe.

Agian toki berezia da berea hizkuntzalari deskribatzaile japoniar bezala akademikoen artean. Izan ere, Suzuko Tamura andrearen garaian, Japoniako akademiko gehienek hautatzen zituzten Mendebaldeko hizkuntza handietako batzuk, haien espezialitateak garatzeko, hizkuntza horietan oinarritzen den “zibilizazio unibertsala” bereganatzeko asmoz, edo lanpostu hobe bat lortzeko nahiarekin. Baina Tamurari hizkuntza eranskariak interesatu zitzaizkion, besteak beste, japoniera, ainuera, inuitera, euskara, etab. Euskararekiko interesa bere bizitzaren azken erdian etorri zitzaion arren, euskal munduarekiko bihotzezko atxikimendua mantendu zuen bizitza osoan.

Tamura 1934ko urtarrilaren 2an jaio zen Japoniako Nagoya hirian. 1956an Tokioko Unibertsitatean hizkuntzalaritzan lizentziadun zenez gero, urte bat japoniera irakasten eman zuen Japoniako iparraldean dagoen Hokkaido uharterako lizeo batean. Eta berriro Tokioko Unibertsitatean sartu zen doktoretza ikasketak amaitu arte 1962an. Hurrengo urtean irakasle postua lortu zuen Waseda Unibertsitateko Hizkuntzen Irakaskuntzarako Institutuan, adiskidetasunez «Goken» deitzen genuen horretan.

Hastapenean, ainuera zen Tamuraren ikergai nagusia. Ainuera Hokkaidon hitz egiten zuten, baina Tamurak ikerketa hasi zuenerako, hiztunak desagertzeko arriskuan zeuden. Ainuerak dialekto batzuk dauzka. Tamurari asko interesatu zitzaizkion *Saru* dialektoaren pertsona-hizkiak. Esan ohi da ikertzailea benetan buru-belarri ari zela, baina 1967an «Goken» utzi zuen, ikerketaren eta etxeko lanaren arteko oreka lortzea zaila iruditu baitzitzaion.

Aldaketa 1973 inguruan etorri zitzaion, lehenengo «Kindaichi Saria» jasotzeko ohorea izan zuenean Tamurak, aurreko urteetan egin zuen ainuerari buruzko ikerketa-segidagatik. Japonia eta inguruko hizkuntza edo kulturei buruzko ikerketarik bikainena gauzatu duen ikertzaile gazteari ematen diote urtero sari hau. Aipagarria da, bestetik, urte hartan Roman Jakobsonen *Essais de linguistique générale* japonierara itzuli eta argitaratu zuela beste ikertzaile batzuekin elkarlanean.

1974an, Waseda Unibertsitateko «Goken»-ek ongietorri beroa egin zion berriro Tamurari. Ohiz kanpoko kasua zen behin unibertsitatea utzitako irakasle berari unibertsitate berak berriro lanpostu bat eskaintzea. Kontua da, Japoniako unibertsitate pribatu ospetsuenetako bat zela eta garai hartako «Goken»-en munduko edozein hizkuntza ikertzeko eta irakasteko askatasun osoa zegoela. «Goken» horretan Tamurak bere ikerketa sakontzeaz gain, bere ikuspegiak zabaltzeko aukera izan zuen. Hitzen ordena ikertzen aurrera segituz,

hain zuzen, Kanadako inuit-en hizkuntza ikasten hasi zen. Eta 1977an hitzaldi publikoak ematera Tokiora etorri zen Jacques Allières euskalari frantsesa ezagutu zuen; ondorioz, euskararekiko interesa ere piztu zitzaion.

Allièresen eraginez, 1979ko udan, Donapaleun eta Bilbon euskal ikastaro bi egin zituen, eta hurrengo urteko otsaila arte Euskal Herria eta Allières zegoen Tolosa (Toulouse) arteko joan-itzuliak egin zituen, ia beti euskal giroan zebilenez. Bitartean, euskal musika tresnak jotzen ere ikasi zuen. Zazpi hilabete hauetan zehar bereganatutako euskarazko jardun harrigarri naturala ikaragarri nabari zitzaien bertoko euskaldunei, batez ere Euskaltzaindiak 1980ko abuztuan antolatutako Euskalarien Nazioarteko Jardunaldietan.

Jean Haritschelhar eta Jose Maria Satrustegirekin harreman luzeak izan zituen. Haritschelharrek aholkatuta, euskal sintaxiari buruzko lanak argitaratu zituen 1983an. Lan horiek euskara japoniera, ainuera, eta inuiterarekin konparatuta eginak zituen. Geroxeago, 1985ean Satrustegi Japoniara gonbidatu zuen, euskaldun eta japoniarren ohitura zaharren konparazioa egin zezan. Bitartean, urte berean, katolizismora konbertitu zen euskaldunekin izandako adiskidetasunezko harremanen eraginez.

Pertsona zuzena zen Tamura, zinez. Ikertzaile bezala, anbiguotasunik gabe, dena argi eta garbi finkatzeko gogoia zeukan. Berak erraz egin zezakeena besteak ere egin zezakeela errugabeki uste zuen Tamurak, eta sarritan ezin izaten zuen ulertu zergatik besteak ezin zuen egin Tamurak erraz egin zezakeena. Besteei eskakizun maila altua jartzen zien edo haiengandik asko espero zuen.

Bestalde, hizkuntzalariaren gizarte-erantzukizunaren kontzientzia sakona izan zuen. Aitortzen zuen bere alhadura –hots, ainuera babesteko ezer egin ez zuten hizkuntzalarien akatsa–. Noizbehinka kritika zorrotza egiten zien, hain zuzen ere, ainuera ikasi baina hitz egiten ez zekiten hizkuntzalariei edo euskara hitz egiten ez zekiten euskalarietara. Hizkuntza bat bizi-bizirik izan dadin, ikerketa bera egiteaz gain zer gehiago egin lezaketen hizkuntzalariek pentsatzen zuen beti.

Ondo ezagutzen zituen Tamurak kanpotik etorri zen hizkuntzalariarekiko ainuera hiztunen jarrera ezkor eta zalantzazkoak. Horregatik, euskaldunek egin zioten harrera ona benetan harrigarria iruditu zitzaion. Saio batzuetan adoratzeko euskara defendatzeko eta zabaltzeko euskaldunen etengabeko erronka. Aipatu diren lehenengo Euskalarien Nazioarteko Jardunaldiak izan zirenean, Tamurak ez zuen oraindik idatzi euskarari buruzko artikulurik, euskara ederki ikasia bazuen ere. Hala ere, Tamura gonbidatu zuen Euskaltzaindiak. “Zergatik?” galdetu zion Tamurak Haritschelharri. Erantzun zion nahi zuela Tamurak euskara eta euskaldunen izatea jendeari jakinarazi ziezaiola, eta Japonian ikasleei Tamuraren euskaldunekiko amodioa kontatu ziezaiela.

Bai, horrela egin zuen Tamurak. 1982ko apirilean erabaki zuen euskara ikastaro ez-ofiziala borondatez ematea «Goken»-en, berak ikasitako euskara ez ahazteko, baita euskara irakasteko metodologia klasean aplikatzeko ere, *Jalgi hadi* eta *Hitz egin* liburu

testuak erabiliz. Lehenengo ikasturtean lauzpabost ikaslerekin hasi eta, zenbait urte geroago, ikastaro ofiziala lortu zen.

Egia esan, laurogeiko hamarkadan euskarari buruzko artikulu eta saioen ekoizpen ugaria izan zen, gehien bat japonieraz idatzita. Dirudenez, hamarkada honetan ikerlanik gogobetegarrienak gauzatu zituen Tamurak. Ezin dezakegu ahaztu Tokion kaleratu zen sei liburukiko *Entziklopedia Linguistiko Handia (Gengogaku Dajiten)*, non euskarari buruzko azalpen bikaina idatzi zuen, ainuerari buruzkoarekin batera. Horixe du garai hartako fruiturik onena.

Haatik, gure arteko inork ezingo zuen asmatu nolako estresa edo tentsioa jasaten zuen Tamurak. Alde batetik, Japonian XIX. mendeko azken hogeita bost urteetan lehenengo urratsa eman zuen ainueraren ikerketaren benetako ondorengotzat hartzen zuten Tamura, eta, beste aldetik, emakumezko ikertzaile aitzindaritzat ere hartzen zuten. Aldiz, euskaldunekiko harremanetan, Tamura jatorrizko “Tamura” bera izan zitekeen, tentsiorik gabe, estresik gabe, beharbada euskaldunen atzerriko euskal hiztunekiko jarrera atseginei esker. Euskal mundua osoki dastatzen zuenaren itxura pozgarria zuen Tamurak. Hauxe daukagu Tamurari buruzko oroitzapenik goxoenetako bat.

1996an euskaltzain urgazle eta 2000an euskaltzain ohorezko izendatu zuen Euskaltzaindiak. Euskararekiko interesa eta euskaldunekiko harremanak mantentzen zituen arren, laurogeita hamarreko hamarkadaren erditik aurrera, bere jatorrizko lekuetara emeki-emeki itzultzen hasi zen Tamura, Ainu *Saru* dialektoaren hiztegia osatu eta berak grabatutako hainbeste datu fonetiko sistematizatu beharrean zegoelako. Eta lan hori amaitu zuen 2004an, bere azken irakurketa Waseda Unibertsitatean egin baino lehenago.

Tamuraren erretretaren ondoren, «Goken» itxi zuten “unibertsitate globalizatua”ren izenean. Euskara eta ainuera kurtsoak Waseda Unibertsitatean ematen jarraitzen dute, baina oraingo unibertsitatean garrantzi gutxiago dute. Euskarari dagokionez, hala eta guztiz ere, Japonian zehar, nahiz Tokion nahiz Osakan edo Nagoyan, lauzpabost unibertsitatean euskara eta euskal kultura irakasten dira gaur. Aldi honetan, Tamuraren kurtsoan euskara ikasi zuten batzuek) irakasten diete Japoniako ikasle motibatuei.

Zalantzarik gabe, Tamura da euskal ikerketa edo ikasketen oinarri sendo eta iraunkorra Japonian jarri zuena. Erein zituen euskararen haziak hozitzen ari dira gaur egun. Zer esanik ez, hori zor diogu Suzuko Tamura andreari guk, munduko euskaltzaleok.

Sho HAGIO